

תני רבי חייא: לחם העשוי לשימו בתוך כותח העשוי מחלב פטור מן החלה.

מקשה הגמרא: והא תניא: חייב בחלה?!

מתרצת הגמרא: התם — כדקתני טעמא:

רבי יהודה אומר: מעשיה אופן עשיתה של עיסה זו מוכיחין עליה אם עושה אותה לשם לחם.

שעשאה כדי לאוכלה כלחם גמור ולכן חייבין הלחמים בהפרשת חלה אפילו שאפאם בחמה ולא בתנור,

אבל אם עשאן כ"למודין", כנסרים בעלמא בלא שיהא להם צורת לחם פטורים מחלה, שהרי גילה דעתו שאינם עומדים להאכל כ"לחם" אלא ל"כותח" ולכן אין הם נחשבים ל"לחם"⁽¹⁾.

אמר ליה אבוי לרב יוסף: האי כובא דארעא, [שהוזכר לעיל] — מאי מברכין עלויה?

אמר ליה: מי סברת נהמא הוא, [לחם הוא]

שם עשאן לעיסה כמו "עבין", כשהיא ערוכה ומקוטפת כמו שנוהגים לעשות עיסה עבור גלוסקאות נאות, הרי גילה בדעתו

שמלכתחלה חישב בדעתו לאפות עיסה זו שלא כדרך אפיית פת אלא בחמה יש לפטורה מהתורה מחיוב חלה, וכפי שכבר התבארה שיטתם לעיל (לו ב הערה 16) שהדין "תחלתה עיסה וסופה סופגנין חייבת בחלה" נאמר רק אם חישב בדעתו לאפותה כלחם ואח"כ נמלך ועשאה סופגנים. ומה שבעשאה כ"עבין" חייבה בחלה הוא רק מדרבנן גזירה שמא יחליפנה בלחם גמור שנאפה בתנור או שמא ימלך בדעתו ולבסוף יאפנה בתנור. [בעשאה כ"לימודין" אין לחשוש לכל זה, משום שצורתה המיוחדת גורמת לכך שלא יחליפו בינה לבין לחם גמור, וכן שלא ימלכו בדעתם לאפותה כדרך פת].

ואולם רבינו תם החולק על ראשונים אלו וסובר שכל שתחלתה עיסה הריהי חייבת בחלה אף שדעתו מלכתחלה היתה על מנת לעשותה "סופגנים" נמצא שכשעשאה כ"עבין" חיובה בחלה הוא מהתורה, והטעם שפטורה באופן שעשאה כ"לימודין" ביאר המהרש"א שלדעת ר"ת המדובר כאן בעיסה רכה ונמצא אם כן שתחלתה וסופה סופגנים.

להאמור לעיל צריך ביאור דברי רש"י, שהרי מה תועלת יש בכך שמתכוין בשעת עריכת

בדעתו ובישלה או אפאה שלא בתנור אבל אם מלכתחלה בשעה שערך את העיסה חישב בדעתו שלא לאפותה כדרך פת מחשבה זו פוטרת את העיסה מחיוב חלה, ולכן גם "נהמא דהנדקא" ו"לחם העשוי לכותח" שכבר בתחלה נעשתה העיסה במחשבה שלא לאפותם כדרך פת אלא על גבי שפוד או בחמה פטורים מחיוב חלה.

אכן דעת רבינו תם [הובא בתוספות בסוגייתנו ובמסכת פסחים (לו ב) ובראשונים נוספים] שאף אם מלכתחלה חישב בדעתו שלא לאפות את העיסה כדרך פת הריהי חייבת בחלה. וחולק בזה עם הרא"ש והר"ש. — ולדבריו ביארו המהרש"א ופני יהושע שהטעם שפטרו "לחם העשוי לכותח" מחיוב חלה הוא משום שגם עיסתו עיסה רכה היא ונמצא ש"תחלתו וסופו סופגנין". [אכן לדעת רבינו תם צריך עדיין ביאור מדוע "לחמא דהנדקא" פטורה מן החלה והרי ודאי שעיסתה עבה].

1. כך פירש רש"י את החילוק שבין עשאן כעבים לעשאן כלימודים. וראה בהמשך הערה זו.

כתבו הרא"ש והר"ש במסכת חלה, כיון